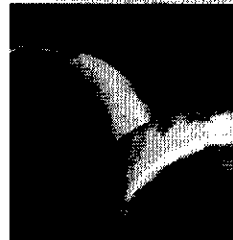
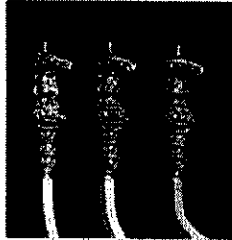

INSTITUTE
FOR
JEWISH
CONTINUITY

OPPORTUNITIES FOR LIFE-LONG LEARNING

7504 SEVEN MILE LANE • BALTIMORE, MD 21208

410-415-3755 • INFO@GOIJC.ORG • WWW.GOIJC.ORG

***Purposeful Prayer: Appreciating the Amidah
Birchas HaMinim: Against Heretics/Slanderers***

February 3, 2014

Rabbi Shmuel Silber

This Series is sponsored by:

***Richard Simon in memory of his grandmother,
Elka Frieda bas Chana a'h***

***The Toso Family
in memory of Karyn Toso's father Eliyahu Gershon ben Feivel ha Cohen z'l***

THIS COURSE IS DEDICATED IN MEMORY OF:

אסתר חיה זל בת צבי ופרומה עלקא פייגא בת מאיר ופשא לאח זל נח בן אברהם ופייגא זל
תהא נשמתם צרורות בצרור החיים

MAY THEIR SOULS BE BOUND IN THE EVERLASTING BOND OF LIFE

Against Heretics/Slanderers - ברכת המינים1. שמונה עשרה-ברכת המינים (ברכה שתיים עשרה)

וְלַמְלַשְׁיָנִים אֵל תְּהִי תִקְוָה, וְכָל הַרְשָׁעָה פָּרְגַע תֵּאבֵד, וְכָל אוֹיְבֵיךָ מִהֲרֵה יִפְרְתוּ, וְהַזְדִּים מִהֲרֵה תַעֲקֹר וְתִשְׁבֵּר וְתִמְגַּר וְתִכְנִיעַ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שִׁבֵּר אִיְבִים וּמְכַנְיַע זְדִים.

For the slanderers let there be no hope, and may all wickedness perish in an instant. May all Your people's enemies be swiftly cut down. May You swiftly uproot, crush, cast down and humble the arrogant swiftly in our days. Blessed are You, Lord, who destroys enemies and humbles the arrogant.

2. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כח עמוד ב

תנו רבנן: שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר להם רבן גמליאל לחכמים: כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים? עמד שמואל הקטן ותקנה, לשנה אחרת שכחה... והשקיף בה שתיים ושלוש שעות ולא העלוהו. אמאי לא העלוהו? והאמר רב יהודה אמר רב: טעה בכל הברכות כלן – אין מעלין אותו, בברכת המינים – מעלין אותו, חיישינן שמא מין הוא! שאני שמואל הקטן, דאיהו תקנה.

3. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ב הלכה א

בימי ר"ג רבו האפיקורוסין בישראל והיו מצירים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי השם, וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד האפיקורוסין וקבע אותה בתפלה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל, נמצאו כל הברכות שבתפלה תשע עשרה ברכות.

4. יחל ישראל שע'ח

Ⓐ לאחר שסודרו אותן שמונה עשרה, ראה רבן גמליאל, שהיה נשיא ישראל בתקופת הסנהדרין ביבנה, כי חסרה התייחסות בתפילה כנגד הכופרים שהתרבו באותה עת. בדורות האחרונים לבית שני, וביתר שאת בתקופה שלאחר החורבן – עצו ופרחו כתות שונות ומשונות בעם ישראל: צדוקים, ביתוסים, איסיים, נוצרים וכדו'. החשש הגדול היה, שבמשך הזמן ייטשטשו הגבולות בין מותר לאסור בין טמא לטהור. כמו כן, התרבו מקרי ההלשנה והבגידה בעם ישראל. אותם אפיקורסים ועזבי הרת, הצרו רבות לעם, הרווי בלאו הכי, מן הסתם לא חסרו גם חלשי אופי, שרצו להחניף ולמצוא חן בעיני השלטון הנוכרי.

Ⓑ מסיבות אלה, רצה רבן גמליאל להכניס לסדר התפילה, בקשה מיוחדת לאיבוד אותם מלשינים ומינים. מטרת התפילה היא, לבטא את החומרה שבתופעת המלשינות, ולחדד את סכנת הכפירה בתורת משה, ובמסורת שהועברה בעל פה.

Ⓒ על כן, לאחר שסודרו שמונה עשרה הברכות – "אמר להם רבן גמליאל לחכמים (שם): כלום יש אדם, שיודע לתקן ברכת הצדוקים?" – מי יכול ליטול על עצמו את המשימה, לתקן ברכה שתכלול בקשה לאיבוד אויביו של מקום?

"עמד שמואל הקטן ותקנה".

5. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ט
ולמה נקרא שמו קטן לפי שהוא מקטין עצמו.

6. יחל ישראל (שס"ז-שס"ח)

- (A) במסכת סנהדרין (י"א ע"א) מובאת עובדה, הממחישה לנו את גודל ענוותנותו של שמואל: "מעשה ברבן גמליאל שאמר: השכימו לי שבעה לעלייה". נשיא ישראל בקש, כי למחר בבוקר יעלו אליו שבעה מגדולי ישראל, על מנת להסכים יחדיו על הצורך לעבר את השנה. למחרת "השכים ומצא שמונה" – נוסף חכם, שלא היה צריך להימצא שם. "אמר: מי הוא שעלה שלא ברשות? – ירדו" אל יימצא כאן אדם שלא אמר להימצא.
- (B) "עמד שמואל הקטן ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות". אני מודה באשמה – אני הוא החכם שלא הזמין. אולם "ולא לעבר את השנה עליתי, אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי" – 'הרצון ללמוד כיצד לעבר את השנים, הוא שעומד ביסוד בניסתי לאסיפה זו ללא הזמנה'.
- (C) "אמר לו (רבן גמליאל): שב בני, שב, ראויות כל השנים להתעבר על ירך, אלא אמרו חכמים: אין מעברין את השנה, אלא במזומנין לה". אם מזמנים את שבעת גדולי ישראל, שמואל הקטן צריך להימצא ביניהם.
- (D) מוסיפה הגמרא ואומרת: "ולא שמואל הקטן הוה, אלא איניש אחרינא" – שלא נטעה לחשוב, כי אכן, שמואל הקטן היה אותו חכם שלא הזמין. שמואל הקטן היה מאותם שבעה, שנבחרו לעבר את השנה. אם כן, מדוע "התנדב" להורות על מה שלא עשה?
- (E) "ומהמת-כיסופא הוא דעבד" – הוא לא רצה שהחכם שלא הזמין יתבייש, בכך שייאלץ להורות בפומבי ולעזוב את האסיפה. לכן נטל את האשמה על עצמו. הוא היה מוכן לספוג בושה, ובלבד שלא תיגרם בושה לזולתו. לא בכדי זכה שמואל לתואר הגדול: "הקטן".

7. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ט
ויש אומרים לפי שמעט היה קטן משמואל הרמתי וכשמת היו אומרים עליו הוי עניו חסיד תלמידו של הלל הזקן.

8. יחל ישראל שס"ח

- (A) התנא שמואל התנשא למדרגה רמה כל כך, עד ש"גדול מרבן שמו" – הוא לא כונה "רבי" כשאר התנאים (הרחבה בעניין זה, בפרק א' משנה ט"ו). אדרבה, הוא זכה לתואר "הקטן", שנרע, כי מעלתו היא אך במעט פחות ממעלת שמואל הנביא.
- (B) לא ייפלא אפוא, כי כאשר "פעם אחת היו מסובין (חכמי ישראל) בעליה ביבנה, ונתנה עליהם בת קול מן השמים: יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה, אלא שאין דורו זכאי לכך". לאיש מהנוכחים לא היה ספק למי הכוונה – "נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן" (סנהדרין שם).
- (C) למעשה, שמואל הקטן אכן זכה לדרגת נבואה, וכפי שמעידים חכמינו (שם), כי בשעת מותו צפה ברוח הקודש את הפורענויות העתידות לבוא על הדור. הוא חזה את סופם הקשה של רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל, וכן של תנאים נוספים מעשרת הרוגי המלכות. הוא גם התריע על צרות גדולות, הממששות ובאות על כלל ישראל (ראה פרק א' משנה י"ז).

9. מסכתות קטנות מסכת שמחות פרק ח

וכשמת שמואל הקטן תלו לו מפתחו ופנקסו בארונו מפני שלא היה לו בן, והיה רבן גמליאל ורבי אלעזר מספידין עליו, ואמרו על זה נאה לבכות, ועל זה נאה להתאבל, כשהמלכים מתים מניחין כתריהן לבניהם, עשירים מתים ומניחין עושרם לבניהם, שמואל הקטן נטל כל חמודות של עולם והלך לו.

10. משנה מסכת אבות פרק ד משנה יט

שמואל הקטן אומר (משלי כד) כנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו:

Shmuel HaKatan used to quote: "If your enemy falls, do not rejoice; if he stumbles let not your heart be glad; lest the Lord see it and be displeased; and divert His wrath from him to you."

11. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

הנהו בריוני דהוו כשבכותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עליהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו: מאי דעתך? – משום דכתיב: יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים? חטאים כתיב! ועוד, שפיל לסיפיה דקרא: ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים – ורשעים עוד אינם? אלא, בעי רחמי עליהו דלהדרו בתשובה – ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עליהו והדרו בתשובה.

12. יחל ישראל שעיט

- Ⓐ מפלת הרשעים היא הדבר האחרון שעלינו לחפוץ בו. תחילה עלינו להתפלל לחזרתם בתשובה, להכרתם בעובדה כי ה' הוא האלוקים, וכי עם ישראל נושאי שמו בעולם.
- Ⓑ מיהו האדם שיכול לתקן תפילה מעין זו? – הוי אומר אדם שהף מכל גיעה אישית, שאינו נגרע כהוא זה ברצון לנקמה ובשמחה לאיד. רק אדם שנקי מכל רבב, יכול לחבר בקשה שכל כוונתה לשם שמיים.
- Ⓒ זהו הפשט הנכון של שאלת רבן גמליאל "כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים?" – אין הוא מחפש חכם שהתברך בלשון רהוטה או בכתיבה נמלצת. הוא מחפש אדם וך נפש ובר לבב, אשר יהיה ברור לו עצמו ולכולם, שרק טובת כלל ישראל והרצון לגילוי מלכות שמיים, הם שעומדים לנגד עיניו.
- Ⓓ כעת ברור, כי האיש, המתאים מכל למשימה לחבר תפילה כנגד המינים, הוא שמואל הקטן. האיש, שמעולם לא קנה לו שונאים אישיים, משום שהקטין עצמו כנגד כל אחד. האדם, ששינן כל ימיו את המסר של שלמה המלך "בנפול אויבך אל תשמח" – הוא זה שצריך לחבר תפילה כנגד אויבי עם ישראל ומחללי שם שמיים.

(2) מהי מגמת הברכה לכל הדורות?

בעל "יערות דבש" כותב: "ישום אל לבו שיהיה נעקר מינות מישראל ושיהיה מאמינים בתורה שבכתב ושבעל פה אמונה בלי דופי, ולא יהיה בקרבם שרש פרה ראש ולענה" (השווה דברים כט 17) להמרות פי חכמי ישראל להשלימים המלמדים תורה ברבים.

13. נתיב בינה 321